

13. mai 2019

BREXIT: Hvem er skyldige?

Per Edgar Kokkvold mener EU har et vesentlig ansvar for en avtale som (hittil) ikke godkjennes av Underhuset. Det synet er dårlig begrunnet, men motargumenter finnes.

Kokkvold har i en lang søndagsartikkel i Aftenposten 12.5. en god oversikt over brexit-sakens historikk i britisk perspektiv. Det politiske forløpet som har ledet til dagens låste situasjon er greit beskrevet.

Når det derimot gjelder EUs holdning og handling er det vanskelig å følge Kokkvold. Han hevder – som også mange briter – at krisen langt på vei skyldes manglende vilje og fleksibilitet fra EUs side, om ikke også hevnjerrighet og et ønske om å skade Storbritannia. Ettersom dette ikke er begrunnet i artikkelen, vil jeg komme med noen momenter for et motsatt syn.

Saken dreier seg konkret om «skilsmisseavtalen», dvs. avtalen om vilkårene for Storbritannias uttreden av EU. Tre temaer har vært spesielt vanskelige:

1. **Økonomien.** EU har stått fast på at Storbritannia (heretter UK) skal dekke sitt bidrag til gjennomføringen av den inneværende syv-års budsjettperiode som gjelder til utgangen av 2020. UK var med på vedtaket av dette rammebudsjettet, både inntekter og utgifter. Utgiftene dekker foruten driften av EUs sentrale organer også driften «agencies», dvs. tilsynsmyndighetene for mat, medisiner, luftfart, maritim sikkerhet, osv. Videre inngår EU-programmene for forskning, romfart, høyere undervisning, landbrukssubsidier, osv. Et poeng er at omkring halvparten av UKs bidrag til budsjettet går tilbake til UK gjennom programmer og virksomhet. Disse utgiftene er etter EUs syn juridisk forpliktet av EU (med UKs støtte), slik at det er ikke en opsjon å redusere EUs utgifter ved å stanse utbetalingene til virksomhet i UK. – Det som man ikke ble enige om, og hvor EU ga etter, gjelder mindre tydelig nasjonalt ansvar, f.eks. fremtidige utgifter ved eiendomsforvaltning og visse deler av fremtidige pensjonsutgifter.
2. **EU-borgeres rettigheter.** Borgere av EU-land har omfattende rettigheter med hensyn til bosette seg og inngå i f.eks. helseomsorg i andre EU-land. Striden har stått om personer som benytter disse rettighetene ved UKs uttreden av EU skal ha krav på å beholde dem. EUs grunnsyn har vært at

dette er juridisk forankrede rettigheter, mens UK har inntatt et mindre bindende syn. Forholdet er ikke endelig avklart, så vidt jeg har sett. I mellomtiden har noen EU-land, bl.a. Spania og Frankrike, avgitt forsikringer overfor bosatte briter, mens UKs er mer tilbakeholdende. Man har f.eks. vurdert en nyansering, slik at «ressurspersoner» f.eks. i finans og forskning kan få sterkere rettigheter enn andre, men dette er kontroversielt i UK og det er ikke lagt frem i forslag overfor EU, så vidt jeg har fått med.

- 3. Den nordiske grensen.** Utgangspunktet er som kjent at Langfredagsavtalen av 1998, som åpnet for fred i Nord-Irland, forutsetter en åpen grense mellom Irland og Nord-Irland. Med både Irland og UK som medlemmer av EU er dette uproblematisk. Med brexit er det ytterst problematisk. EU har fastholdt to muligheter: Enten at UK forblir i en tollunion med EU etter brexit, eller at bare Nord-Irland forblir i en tollunion slik at det blir en tollgrense mellom Nord-Irland og resten av UK. Begge forslag avvises heftig i Underhuset. UK har foreslått i forhandlingene at fortollingsproblemet kan løses ved «innovative technology» som tillater varekontroll og fortolling uten formaliteter på grensen. Til dette har EU sagt at de vil vurdere et konkret forslag fra UK, men inntil det foreligger holder de på de to nevnte alternativene. (I parentes: Ingen har hittil antydnet hva denne nye teknologien kan gå ut på.)

Det er vanskelig å se hvordan EUs standpunkter i disse hovedspørsmålene kan betegnes som byråkratiske, urimelige eller rett frem ondskapsfulle, slik ekstreme brexiterere hevder. Tvert imot har prosessen fra EUs side vært ryddig og tydelig.

For det første har så vel EUs standpunkter som fremgangsmåten vært solid forankret i medlemslandenes regjeringer. Britenes utslørte og gjentatte forsøk på å underminere EUs forhandlere, Michel Barnier & co, ved å spille direkte på regjeringssjefene i viktige EU-land, mislyktes fullstendig. Dernest har EUs overordnede syn vært tydelig: Den beste ordningen for EU-landene (og for UK, blir det sagt i Brussel) har vi i dagens medlemskap. Når UK nå ønsker å gå ut, er oppgaven i forhandlingene å bevare så mange av medlemskapet fordeler som mulig. «Skadebegrensning» har vært nevnt. Her er det mange muligheter, men et grunnleggende prinsipp må opprettholdes: Sammenhengen mellom fordelene og forpliktelsene. Er UK med i en tollunion kan landet ikke forhandle egne handelsavtaler med tredjeland. Er UK med i EU-program, må kostnadsdelingen aksepteres. Osv. I forhold til dagens medlemskap vil UK i slike arrangementer tape innflytelse, spesielt i overordnede beslutningsprosesser. Dette ser også mange i EU og EU-land som et tap, men som en beklagelig følge av utmeldelsen.

Så langt «skilsmisseavtalen». Avtalen har et «politisk vedlegg» som skal skissere hovedlinjene i UKs forhold til EU etter brexit og som altså skal forankres i avtaler som

skal utdypes i tiden (årene?) som kommer. I denne sammenheng har EU erklært at de er åpne for alle etablerte modeller: den norsk, den kanadiske, WTO-baserte handelsavtaler, osv, - eller en ny konstruksjon. Men utgangspunktet for forhandlinger må være forslag fra UK. Da er problemet at det enn så lenge ikke er utsikt til noen enighet i Underhuset om hva det skal forhandles om. Synspunktene spriker i alle retninger, og debattformen har vi jo fått oppleve på TV.

Tonen i forhandlingene har fra EU-folkets side vært saklig og diplomatisk høflig, også utenfor de offisielle rammene. Fra britisk side har stilen vært mer blandet. Til og med sittende regjeringsmedlemmer (Boris Johnson, Dominic Raab) har kommet med grovt nedsettende uttalelser om sin forhandlingsmotpart, uttalelser som har ligget godt utenfor selv britenes vide rammer for humor. Dette ble møtt med hoderysting, men ikke mer.

Som det forstås har jeg vanskeligheter med «begge parters skyld» slik Kokkvold ser det i tragedien som utspiller seg rundt brexit. Tvert imot kan jeg ikke se hvordan dette kunne vært (eller kan bli) håndtert bedre fra EU-ledelsens og EU-landenes side.

- - -

Til slutt en kildeopplysning: Jeg har ingen personlige kontakter i saken. Ovenstående er min forståelse fra den løpende dekningen i The Guardian og The Economist.

5